

Lex Staal

directeur-bestuurder van brancheorganisatie Sociaal Werk Nederland

DE WEERBARSTIGE PRAKTIJK PAST NIET ZOMAAR IN **EEN** **EXCELBESTAND**

De vragen “Wat levert het precies op?” En, “Hoeveel besparen jullie hiermee aan zorgkosten?” zijn typerend voor Nederlandse zorg- en welzijnsbestuurders. In het buitenland worden deze vragen vaak met verbazing ontvangen, aangezien de nadruk op financiële resultaten niet altijd gebruikelijk is. Zo kregen we tijdens een recent bezoek aan Wenen uitleg over hoe elke wijk daar is voorzien van een sociaal fundament, compleet met toegankelijke buurthuizen en voldoende sociaal werkers.

De sociale basisinfrastructuur moet er gewoon zijn

De vragen van onze delegatie over het financiële rendement van toegankelijke wijkvoorzieningen, oftewel de sociale basisinfrastructuur, werden niet begrepen. 'Dit hoort er gewoon te zijn', is de stellige overtuiging van bewoners, professionals en beleidsmakers. Na wat doorvragen komt steevast boven water dat deze aanpak in het buitenland er natuúrlijk op termijn voor zorgt dat inwoners gezonder blijven, elkaar beter kennen, een handje helpen, en sociale problemen in de kiem smoort, lang voordat ze uitgroeien tot grotere issues. Gezamenlijk nemen zij verantwoordelijkheid voor hun leefomgeving. Daarmee voorkom je of stel je een beroep op zorg, uitkeringen, juridische trajecten uit. Maar dat is niet het vertrekpunt. Het is een resultaat waarin een rotsvast geloof en vertrouwen bestaat. Met andere woorden: het doel van de investering is niet minder zorg; dit is wel het resultaat van een investering die uitgaat van het belang van een veerkrachtige samenleving.

Hoog tijd voor een ander paradigma

Het doelgericht rendementsdenken is diep verankerd in het Nederlandse systeem. De overtuiging dat samenleving en gezondheid maakbaar zijn, gestimuleerd door financiële prikkels en de illusie dat het resultaat van elke ingreep tot

op twee cijfers achter de komma te berekenen is, staat hierin centraal.

Dit evidence-based denken werkt effectief in ziekenhuizen bij eenvoudige aandoeningen die grondig zijn onderzocht met wetenschappelijk onderzoek en controlegroepen. Toch wordt geschat dat slechts 50 tot 70 procent van de behandelingen wetenschappelijk bewezen effectief is. En zelfs daar valt nog wel wat op af te dingen, zoals de Raad Volksgezondheid en Samenleving in 2023 aangaf in het rapport 'Is dit wel verantwoord?'

Ook in de zorg komt het vaak aan op de overtuiging dat iets werkt, dat we het goede doen voor de patiënt. De grillige praktijk laat zich niet zomaar vangen in een Excel bestand. En zeker niet het dagelijks leven in de wijk en achter de voordeur, waar vaak meerdere problemen ingewikkeld met elkaar samenhangen.

Scheve verhouding tussen zorg en welzijn

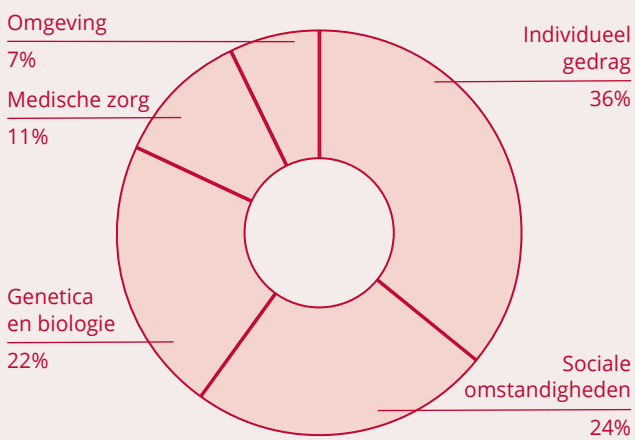
Uit onderzoek blijkt dat een adequate gezondheidsvoorzieningen zo'n 11 procent bijdraagt aan onze gezondheid, terwijl individueel gedrag en de sociale omgeving verantwoordelijk zijn voor 60 procent. Deze inzichten worden internationaal erkend, maar hebben nog niet geleid tot een aanpassing van de Nederlandse investeringsstrategie.

"Geloof in de kracht en intrinsieke waarde van een sterke sociale basis, als een sociaal grondrecht voor iedereen."

In 2024 besteedden we in totaal 109 miljard euro aan zorg (via Zvw en Wlz) en slechts 3 miljard euro aan de sociale basis. Die verhouding is toch wel erg scheef, vooral als je bedenkt waar het grootste gezondheidsrendement wordt behaald. Gelukkig groeit ook in ons land de overtuiging dat er ook in de systemen iets moet veranderen om de veerkracht van mensen te versterken. Het Zorginstituut spreekt over het creëren van grensgebieden, waarin grensoverschrijdende financiering van zorg en sociaal werk mogelijk moet worden. En ook zorgverzekeraars kijken steeds meer naar wat hun rol moet zijn in de preventie van zorg van mensen, bijvoorbeeld via Welzijn op Recept.

Verhouding tussen zorg en welzijn

Bron: Choi & Sonin, Determinants of Health, 2018

Het versterken van gemeenschappen als doel op zichzelf

Het overschatte rendementsdenken staat echte transformatie in de weg. Te veel nadruk wordt gelegd op het nog beter aantonen van impact door sociaalwerkorganisaties. Ook zorgverzekeraars en gemeenten geven aan dat de grens hier wel zo'n beetje is bereikt: hoeveel meer moet je willen weten en meten? Het begint met het geloof in de kracht en intrinsieke waarde van een sterke sociale basis als een sociaal grondrecht. Inwoners moeten weten dat steun dichtbij is, dat men ergens kan binnenlopen met vragen of zorgen zonder direct de medische of gemeentelijke bureaucratische molen in te gaan. Dat het vanzelfsprekend is om te investeren in het versterken van gemeenschappen en dat dit een doel op zichzelf is, en geen middel. In Wenen begrijpen ze dit goed; sociale investeringen worden daar benaderd met meeslepende verhalen, ondersteund door solide onderzoek en weloverwogen business cases. Altijd in die volgorde! ◦

“Onze gezondheid komt voor 11% van zorg, maar 60% van gedrag en omgeving.”